

Živé ploty v zahradě

94

Samuel Burian

- zakládání živých plotů
- výběr vhodných dřevin
- řez a tvarování

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umisťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Samuel Burian

Živé ploty v zahradě

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@grada.cz, www.grada.cz,
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 3363. publikaci

Odpovědný redaktor Jiří Trnavský, Kristýna Čechovská
Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková
Fotografie v barevné příloze Samuel Burian
Ilustrace Samuel Burian
Počet stran 80 a 16 stran barevné přílohy
První vydání, Praha 2008
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2008
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2008

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-247-2324-2 (tištěná verze)

ISBN 978-80-247-7758-0 (elektronická verze ve formátu PDF)

© Grada Publishing, a.s. 2012

Obsah

Úvod	9
1. Živý plot jako součást zahrady	11
1.1 Výhody a nevýhody živých plotů	11
1.2 Základní typy živých plotů	12
1.2.1 Tvarované (stříhané) živé ploty	12
1.2.2 Volně rostoucí živé ploty	12
1.2.3 Stálezelené živé ploty	12
1.2.4 Opadavé živé ploty	13
1.3 Pohled do historie	13
1.4 Tvarované dřeviny jako architektonický prvek	15
1.4.1 Tvarované dřeviny v historické zahradě	15
1.4.2 Nízké plůtky ornamentů	16
1.4.3 Vysoké tvarované stěny	16
1.4.4 Topiaria (opera)	16
1.4.5 Tvarované dřeviny v moderní zahradě	16
1.4.6 „Klasické“ tvarované (stříhané) živé ploty	17
1.4.7 Vysoké stěny	17
1.5 Mobilní stěny a pnoucí rostliny	18
1.5.1 Mobilní zelené stěny	18
1.5.2 Pravidelné tvary bez práce	18
1.5.3 Přizpůsobivý brečtan	19
1.5.4 Pnoucí růže	19
2. Zakládání živých plotů	20
2.1 Volba vhodného typu	20
2.1.1 Živé ploty ve městech	20
2.1.2 Živé ploty na venkově	20
2.1.3 Velikost pozemku	20
2.1.4 Nároky na údržbu	21
2.2 Výběr vhodných rostlin	21
2.2.1 Stálezelené dřeviny	22
2.2.2 Opadavé dřeviny	22
2.3 Příprava pozemku a výsadba	22
2.3.1 Hloubení rýhy	23
2.3.2 Nákup sazenic	23
2.3.3 Vzdálenost výsadby	24
2.3.4 Namáčení sazenic	26
2.3.5 Ochrana před sluncem	26
2.3.6 Výsadba sazenic	27
2.4 Opatření po výsadbě	27

3. Péče o živé ploty	28
3.1 Výživa a ošetřování	28
3.2 Řez (nejen stříhaných) živých plotů	29
3.2.1 Udržovací řez	29
Základní (zdravotní) řez	30
Odlamování květenství	31
Mírný zpětný řez	31
Silný zpětný řez	31
Řez u země	33
3.2.2 Tvarovací řez	34
3.2.3 Zmlazovací řez	37
3.3 Ochrana před chorobami a škůdci	43
3.3.1 Nejčastější choroby a škůdci	43
Nepravé padlí	43
Padlí na dubech	43
Rez růží	43
Spála růžokvětých	44
Svilušky	44
Mšice	45
Lalokonosci	46
Housenky motýlů	46
Molovka zeravová	47
3.3.2 Faktory ovlivňující vznik fyziologických chorob a poškození	47
Půdní typ	47
Půdní struktura	47
Půdní reakce	48
Poruchy výživy	48
Vodní režim	49
Poškození mrazem	49
Zimní poškození stálezelených dřevin	50
4. Rostliny vhodné pro živé ploty	51
4.1 Jehličnaté dřeviny	51
Cypřišek Lawsonův (<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> PARL.)	51
Smrk ztepilý (<i>Picea abies</i> KARST.)	51
Tis červený (<i>Taxus baccata</i> L.)	52
Zerav západní (<i>Thuja occidentalis</i> L.)	53
4.2 Stálezelené listnaté dřeviny	54
Bobkovišeň lékařská (<i>Prunus laurocerasus</i> L.)	54
Cesmína ostrolistá (<i>Ilex aquifolium</i> L.)	54
Hlohyně šarlatová (<i>Pyracantha coccinea</i> ROEM.)	55
Levandule úzkolistá (<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.)	55
Zimostráz vždyzelený (<i>Buxus sempervirens</i> L.)	55
4.3 Opadavé listnaté dřeviny	56
Buk lesní (<i>Fagus sylvatica</i> L.)	56
Čička stromovitá (<i>Caragana arborescens</i> LAM.)	57
Dřín obecný (<i>Cornus mas</i> L.)	57

Dřišťál obecný (<i>Berberis vulgaris</i> L.)	58
Dřišťál Thunbergův (<i>Berberis thunbergii</i> D.C.)	58
Habr obecný (<i>Carpinus betulus</i> L.)	58
Hloh jednosemenný (<i>Crataegus monogyna</i> JACQ.)	59
Hloh obecný (<i>Crataegus laevigata</i> (POIR.)DC.)	60
Hloh slívolistý (<i>Crataegus</i> × <i>prunifolia</i> (LAM.) PERS.).....	60
Javor babyka (<i>Acer campestre</i> L.).....	60
Jírovec maďal (<i>Aesculus hippocastanum</i> L.).....	61
Kalina obecná (<i>Viburnum opulus</i> L.)	61
Kalina tušalaj (<i>Viburnum lantana</i> L.)	61
Kdoulovec lahvicovitý (<i>Chaenomeles lagenaria</i> (LOISEL.) KOIDZ)	62
Krušina olšová (<i>Frangula alnus</i> MILL.).....	62
Lípa malolistá (<i>Tilia cordata</i> MILL.)	63
Lípa zelená (<i>Tilia</i> × <i>euchlora</i> K.KOCH)	63
Meruzalka horská (<i>Ribes alpinum</i> L.).....	63
Moruše bílá (<i>Morus alba</i> L.)	64
Moruše černá (<i>Morus nigra</i> L.)	64
Ptačí zob obecný (<i>Ligustrum vulgare</i> L.).....	64
Ptačí zob vejčitolistý (<i>Ligustrum ovalifolium</i> HASSK.).....	65
Řešetlák počistivý (<i>Rhamnus cathartica</i> L.)	65
Tavola kalinolistá (<i>Physocarpus opulifolius</i> MAXIM.).....	66
Zlatice prostřední (<i>Forsythia</i> × <i>intermedia</i> ZAB.)	66

5. Keře a živé ploty – kalendář prací..... 67

Práce v lednu	67
Práce v únoru	67
Práce v březnu	68
Práce v dubnu	69
Práce v květnu	70
Práce v červnu	70
Práce v červenci	71
Práce v srpnu	72
Práce v září	73
Práce v říjnu	73
Práce v listopadu	74
Práce v prosinci	75

Slovníček pojmů

Literatura	76
Rejstřík	79
Rejstřík	80

**Zemědělci,
zahradníci,
zahrádkáři,
chovatelé!**

Výstavy pro vás!

Zemědělec - Jaro s koňmi

Národní výstava zeleně, mechanizace, pěstitelství, květin, ekologie a zpracování výpěstků.
Výstava koní a všeho co k nim patří.

Narcis - zahradnické trhy

Výstava narcisů, tulipánů a dalších jemných cibulovin.
Procej zahradnických potřeb, mechanizace a rostlin.
Společně: výstava Senior - Handicap: aktivní život.

Natura Viva

Mezinárodní výstava myslivosti, rybářství, včelařství a zahrádkářství.

Největší a nejnavštěvovanější výstava v Lysé n/L!

Květy - zahradnické trhy

Celostátní výstava květin - obrovské aranžmá lilii, růží a dalších letních květin.

Procej zahradnických potřeb, mechanizace a rostlin.

Zemědělec - Náš chov

Národní výstava zeleně, mechanizace, pěstitelství, květin, ekologie a zpracování výpěstků
a národní výstava hospodářských zvířat.

Exotika - Ptačí svět

Celostátní výstava exotických zvířat.
Aranžmá pokojových rostlin a exotických ptáků.
Největší trh exotických zvířat a rostlin v ČR.

Výstaviště Lysá nad Labem

Masarykova 1727, 289 22 Lysá nad Labem
tel. 325 552 051, fax: 325 552 050, e-mail: vll@vll.cz

Termíny a informace na www.vll.cz

Úvod

Živé ploty nejsou jen stříhané zeravy – lidově zvané túje. Živé ploty mohou být mnohem pestřejší, mohou také kvést a měnit během roku svou barvu. Lze je tvarovat do pravidelných geometrických tvarů, ale také nechat volně růst. Živé ploty nás nemusí jen oddělovat od protivného souseda. Jejich tvar a velikost mohou být různé – od nízkých plůtků vykreslujících ornament v ploše formálně řešené zahrady až po vysoké stěny vytvářející závětrná intimní zákoutí.

Živé ploty a tvarování dřevin spolu úzce souvisí a většina z nás je podvědomě spojuje. Na druhé straně jde o dvě zcela odlišné problematiky. A tak jako existují volně rostoucí (netvarované) živé ploty, existují také tvarované dřeviny, které nejsou součástí žádného plotu a rostou jako solitéry. A nejedná se jen o keře.

Tato kniha se pokusí zbořit tradiční představy a změnit vžitý pohled na živé ploty. Jejím prostřednictvím nahlédneme do historie a za hranice naší republiky. A nejen to. Kniha nám poradí, jak vybrat vhodné rostliny i zvolit nejefektivnější styl v souladu s okolím. Naučí nás živý plot založit a úspěšně o něj pečovat. Dočteme se, jak málo známými a velmi efektními triky ohromit naše přátele i sousedy.

Kniha je členěna do čtyř logických celků. V první části se seznámíme s výhodami i omezeními živých plotů, s jejich rozmanitostí a různými způsoby použití, nahlédneme do historie i za naše hranice a seznámíme se s netradičními způsoby uplatnění živých plotů.

Druhá část nás naučí živé ploty zakládat, pomůže nám vybrat vhodný typ plotu a zvolit správné rostliny s ohledem na náš záměr i stanovištní podmínky. Dovíme se, jak připravit pozemek a správně vysadit rostliny. Připomeneme si význam péče o rostliny, která je pro úspěch našeho snažení stejně důležitá jako samotná výsadba. Nakonec se naučíme některé málo známé techniky a způsoby zakládání živých plotů.

Třetí část knihy je věnována pravidelné péči o živý plot. Vedle otázek výživy, závlivky a ochrany proti chorobám a škůdcům se budeme zabývat především problematikou tvarování a řezu keřů. Řezat je třeba nejen stříhané (tvarované) živé ploty, ale také keře volně rostoucí. Přesto, že je řez keřů velmi důležitý a na jeho správném provedení v pravý čas závisí například bohatství květů, dopouští se při něm většina lidí mnoha zcela zásadních chyb. Správný řez keřů je alfou a omegou úspěšného pěstování živých plotů, a je mu proto věnována velká pozornost. I živé ploty stárnou, a tak nám kniha také poradí co dělat,

když nás živý plot přeroste. V závěru kapitoly zabývající se řezem jsou umístěny praktické tabulkové přehledy, které obsahují nejen údaje o výšce, sponu výsadby a nárocích jednotlivých dřevin, ale také mnoho dalších užitečných informací.

Poslední část knihy popisuje vlastnosti jednotlivých druhů keřů a možnosti jejich použití v zahradě, parku či krajině.

V závěru knihy najdeme kalendář prací, slovníček nejdůležitějších pojmů a rejstřík.

1. Živý plot jako součást zahrady

1.1 Výhody a nevýhody živých plotů

Rčení „můj dům – můj hrad“ vyjadřuje vlastní touhu po soukromí. Dvoumetrová betonová zeď intimitu našeho pozemku zajistí dokonale a z našeho domu vytvoří opravdový středověký hrad. V dnešní době mají ale takové betonové zdi spíše areály věznic, a proto je lépe poohlédnout se po vhodnějších prostředcích k zajištění intimity. Stejnou službu jako betonová zeď může vykonat i mnohem hezčí živý plot, který navíc spolehlivě odolává sprejerům (*obr. 1*). Nebo už jste někde na živém plotě viděli graffiti?

Živý plot je, na rozdíl od toho betonového nebo zděného, dynamickým prvkem. Podle druhu zvolené dřeviny prodělává v čase větší či menší barevné změny, některé dřeviny kvetou nebo je zdobí výrazné plody (*obr. 2*).

Živé ploty mají velmi příznivý vliv na mikroklima. Polopropustná stěna živého plotu chrání před větrem mnohem lépe než pevná zeď. Pevná zeď zvedne vítr jen na krátkou vzdálenost, za zdí vznikají víry a vítr rychle klesá zpět v původní síle. Za polopropustnou stěnou živého plotu žádná turbulence nevzniká a intenzita větru je utlumena na velkou vzdálenost. Dřeviny zároveň příznivě ovlivňují vzdušnou vlhkost a zachycují prach.

Pokud chcete, aby byla vaše zahrada opravdu oázou plnou života, pak živý plot určitě oceníte. V jeho porostu najdou zázemí ptáci, budou zde přespávat ježci a obživu i úkryt živý plot poskytne rovněž nepřeberné škále bezobratlých živočichů.

Živé ploty však mají i své nevýhody. Snad největší nevýhodou jsou prostorové nároky. Nejvíc prostoru, mnohonásobně víc než ploty zděné, vyžadují živé ploty volně rostoucí. Ale ani tvarované (stříhané) živé ploty nejsou bez nároků na prostor. U volně rostoucího živého plotu je třeba počítat se šířkou 2 až 3 m, někdy i více. Tvarovaný živý plot může být užší, ale u vyšších tvarovaných živých plotů je nutné počítat se šířkou alespoň 60 cm.

Druhou nevýhodou živého plotu je časová náročnost spojená s jeho vypěstováním. Jistěže existují možnosti, jak tento proces urychlit, ale i ty mají své hranice a navíc jsou dost drahé.

Poslední nevýhodou živých plotů jsou jejich nároky na pravidelnou údržbu. Chceme-li mít pěkný tvarovaný živý plot, pak ho musíme pravidelně stříhat a jednou ročně to většinou nestačí. Optimální je řez prováděný dvakrát ročně, ale pro opravdu reprezentativní vzhled některých druhů je třeba stříhat plot

i třikrát. Podstatně menší nároky na ošetřování mají ploty volně rostoucí, ale bez údržby se také neobejdou. Nezbytný je pravidelný výchovný a zdravotní řez, ochrana proti plevelům a škůdcům a hnojení (*obr. 3*).

1.2 Základní typy živých plotů

Nejčastěji se živé ploty rozdělují na tvarované (stříhané) a volně rostoucí. Jiným důležitým dělením je rozdělení na živé ploty stálezelené a opadavé. Dalším hlediskem může být otázka účelu, pro který je pěstujeme.

1.2.1 Tvarované (stříhané) živé ploty

Tvarované živé ploty a stěny se stále těší veliké oblibě. Jejich výhodou jsou menší nároky na prostor, dobře se proto hodí i do malých zahrádek. Při jejich tvarování je možné do určité míry popustit uzdu fantazii, stávají se svěbytným, výrazně architektonickým prvkem, který nemusí plnit pouze funkci ohrazení pozemku, ale může se posunout i do středu zahradní kompozice. Přestáváme pak většinou mluvit o živém plotu a hovoříme spíše o tvarové stěně (*obr. 4*).

Tvarování živých stěn, plůtků nebo jen jednotlivých dřevin dovedlo k absolutní dokonalosti baroko. Ve formálně řešených zahradních kompozicích ale mají, v moderní podobě, důležité místo dodnes. Tvarované živé ploty velmi dobře zapadají do urbanizovaného prostoru, do zahrad uvnitř zástavby. Na venkově, zejména v zahradách otevřených do volné krajiny, působí nepřirozeně a jejich použití zde se raději vyhneme.

1.2.2 Volně rostoucí živé ploty

Volně rostoucí živé ploty jsou mnohem náročnější na prostor, ale mohou být také podstatně pestřejší. Nemusí se vysazovat jen z jednoho druhu, ale použité druhy lze namíchat tak, že svými květy nebo výraznými plody poutají pozornost od jara až do podzimu. Volně rostoucí živé ploty působí přirozeněji a mají nezastupitelné místo v krajině a ve venkovských zahradách. Pokud to prostorové poměry umožní, nic nebrání ani jejich použití v urbanizovaném prostředí.

1.2.3 Stálezelené živé ploty

Stálezelené živé ploty bývají nejžádanější, protože jsou spojovány s představou plně celoroční funkčnosti. V soukromých zahradách se pro jejich výsadbu

používají téměř výhradně zeravy (*Thuja* sp.). Zeravy jsou nepůvodní (introdukované, exotické) druhy dřevin, které u nás působí poměrně cizorodě (obr. 5). Málo využívanou, ale velmi vhodnou alternativou k zeravům může být náš domácí tis (*Taxus baccata*), který byl hojně využíván v historických zahradách (obr. 6). Do horských a podhorských oblastí je obzvláště vhodný běžný smrk (*Picea abies*), který zde působí velmi přirozeným dojmem. Jehličnaté dřeviny ale nejsou jedinou možností pro vytvoření stálezeleného plotu. Použít lze i neopadavé listnaté dřeviny, například bobkovišeň (*Laurocerassus officinalis*), zimostráz (*Buxus sempervirens*) nebo stálezelený kultivar ptačího zobu (*Ligustrum vulgare* 'Atrovirens').

1.2.4 Opadavé živé ploty

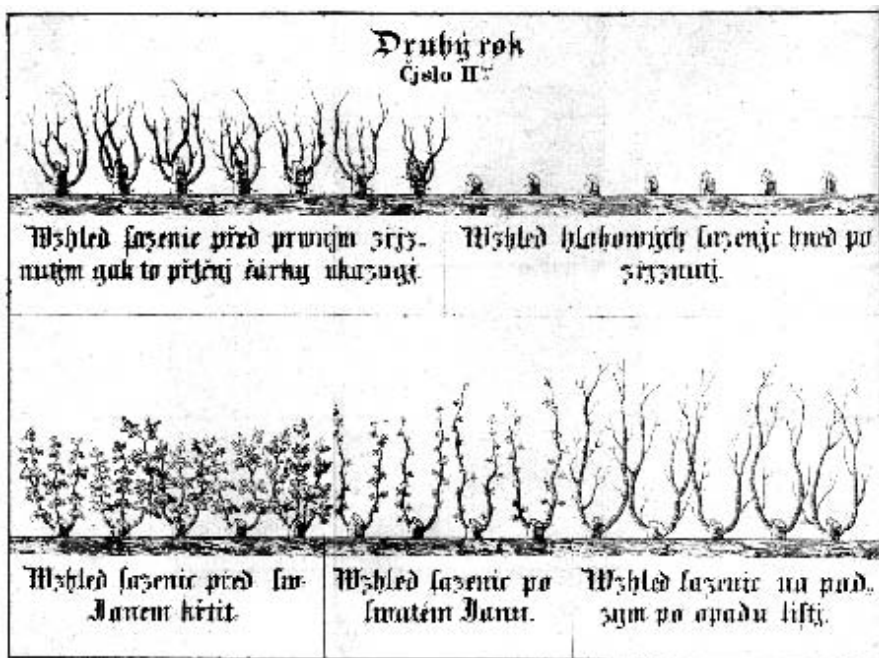
Živé ploty z opadavých dřevin jsou u nás neprávem opomíjené. Kvalitně založený a udržovaný živý plot z dobře zvoleného opadavého druhu poskytuje i v zimě poměrně slušnou optickou clonu a kromě toho má další výhody – je mnohem dynamičtějším prvkem, který nejenže mění barvu olistění, ale může i kvést. Výběr vhodných druhů je mnohem širší a dřeviny většinou také lépe zapadají do naší krajiny.

Opadavým druhům dřevin, které se hodí pro výsadbu tvarovaného živého plotu, vévodí náš domácí habr (*Carpinus betulus*). Habr známe spíše jako lesní strom. Je úžasně plastický, výborně snáší řez a regeneruje i z pařezů. Toho se běžně využívalo při zakládání lesa – habrový les se po vykácení znovu nevysazoval, jen se vyjednotily výmladky, které po vykácení na pařezech vyrašily. Ponechal se jen jeden nejsilnější a z něho pak vyrostl nový habr. Les, který se obnovoval tímto způsobem, se nazývá pařezina.

Výbornou regenerační schopnost habru lze využít i pro zakládání tvarovaných živých plotů. Dají se z něj vytvořit jak docela nízké, třeba jen metr vysoké plůtky, tak i několikametrové tvarované stěny (obr. 7). Mimo to má habr ještě jednu zajímavou vlastnost – často na něm zůstává suché listí až do jara a opadá teprve tehdy, když už raší listí nové. I během zimy je pak takový habrový plot téměř neprůhledný.

1.3 Pohled do historie

Živé ploty se pěstují odedávna. Původně to bývaly husté řady volně rostoucích keřů a stromů, které oddělovaly jednotlivé pastviny dobytka (k vidění jsou dodnes na mnoha místech světa, třeba ve Velké Británii) nebo byly využívány

Obr. I Ilustrace z příručky „Hlohový Plot“ z roku 1837 znázorňuje opakované hluboké sřezávání sazenic v prvním a druhém roce po výsadbě.

k ohraničení pozemku přiléhajícího k domu, aby jej chránily před poškozením zvěří a před vetřelci. Proto se hustě vysazovaly hlavně trnité druhy keřů. Později lidé objevili možnost tvarovat některé dřeviny pravidelným stříháním. Není vyloučené, že se přitom inspirovali pohledem na dobytkek pravidelně okusované, a tak „tvarované“ keře na pastvinách.

Stříhané živé ploty a plůtky, ale také dřeviny upravované do nejrůznějších geometrických tvarů či fantastických podob zvířat a lidí, byly známy už v antice. K novému oživení umění tvarovat dřeviny došlo v období renesance a tvarované živé dřeviny se staly základem přísně pravidelných a formálních renesančních, později i barokních zahrad (obr. 8). V renesančních zahradách se netvarovaly jen ozdobné labyrinty plotů a nízkých ornamentů zahradního parteru. Pravidelnou součástí italských renesančních zahrad tvořily, v souladu s přísně geometrickým členěním, vysoké a hladce stříhané zelené stěny tvořící často samostatné oddíly s vlastní náplní (boskety). Boskety se později uplatňovaly i v jiných kompozicích a zvláště v parcích francouzského stylu dosahovaly mnohametrových výšek a vytvářely mohutné perspektivní efekty. Přestože se dekorativní tvarování

dřevin (topiary) těší ve Velké Británii dodnes velké oblibě, byl to právě přírodně krajinářský sloh vzniklý v Anglii (tzv. anglický park), který význam stříhaných plotů a tvarovaných dřevin značně omezil.

Přírodně krajinářský sloh spojený s nastupujícím romantismem konce 18. a hlavně 19. století byl pravým opakem předchozích formálních a přísně pravidelných slohů. Pro stříhané živé ploty a tvarované dřeviny v anglických parcích nezůstal žádný prostor. Tento sloh je charakteristický volným, nepravidelným uspořádáním jednotlivých prvků. Stříhané živé ploty a jinak tvarované dřeviny tak představují cizorodý prvek těžko slučitelný s liniemi cest přirozeně sledujících členitost terénu a vedených v ladných křivkách diametrálně odlišných od přísné geometrických tvarů renesančních a barokních zahrad.

Určitou renesancí zájmu o živé ploty opět přináší konec 19. století. Okrasné zahrady a parky přestávají být výlučnou doménou šlechty a zámožnější vrstvy obyvatelstva začínají zakládat vilové zahrady a obce veřejné sady. U rodinných zahrad v Anglii se ujímá zásada, že zahrada má tvořit s domem organický celek, a stát se tak rozšířeným obytným prostorem, který vedle účelného bydlení poskytne i estetické uspokojení. Na malých plochách u rodinných domů je ovšem nutné vyjadřovat kompoziční záměr ve zkratce a silně zjednodušovat.

U zahrady, která má rozšířit obytný prostor, hraje důležitou roli intimita. Ideálním nástrojem k zajištění intimity je právě živý plot, na malých pozemcích pak především živý plot stříhaný.

1.4 Tvarované dřeviny jako architektonický prvek

Poznání, že je při tvarování dřevin možné popustit uzdu fantazii, povýšilo tvarované plůtky a později i tvarované solitérní dřeviny do role svébytných, výrazných architektonických prvků posunutých do centra zahradní kompozice.

1.4.1 Tvarované dřeviny v historické zahradě

Tvarování živých stěn, plůtků, ale i jen jednotlivých dřevin je typické pro historické zahrady a k absolutní dokonalosti bylo dovedeno v období baroka. Barokní zahrady jsou nemyslitelné bez nízkých stříhaných ornamentů, bosketů uzavřených do vysokých tvarovaných stěn a jednotlivých tvarovaných solitér (topiarií).

1.4.2 Nízké plůtky ornamentů

K vytvoření trvalé ornamentální kresby na parteru se používaly nízké a pravidelně stříhané plůtky, které byly u nás vysazované téměř výhradně ze zimostrázu (*Buxus sempervirens*). Plochy uvnitř ornamentů se pokrývaly barevnými písky nebo se v nich střídaly květinové výsadby (obr. 9).

1.4.3 Vysoké tvarované stěny

Velké historické zahrady se pomocí i několik metrů vysokých tvarovaných stěn rozdělávaly na menší, pravidelné, často čtvercové uzavřené plochy – boskety – s vlastním vnitřním uspořádáním. Pomocí polovysokých až vysokých tvarovaných stěn se v barokních zahradách vytvářela také romantická bludiště s intimním prostorem. Nejužívanějšími druhy pro vytváření tvarovaných stěn byly převážně habr (*Carpinus*, obr. 10) a tis (*Taxus*).

1.4.4 Topiaria (opera)

K historickému parteru patří neodmyslitelně nejen nízký stříhaný ornament, ale také solitérní dřeviny tvarované do různých dekorativních forem – topiaria. Nejčastěji se topiaria tvarovala do podoby geometrických těles – koulí nebo kuželů. V období vrcholného baroka byly ale solitéry tvarovány do nejrůznějších bizarních tvarů i podob osob nebo zvířat. Používaly se k tomu nejčastěji tis a zimostráz, dvě nejplastičtější dřeviny. Topiaria se považují za díla uměleckého zahradnictví a vysoké oblíbené se dosud těší ve Velké Británii (obr. 11).

1.4.5 Tvarované dřeviny v moderní zahradě

Tvarované dřeviny velmi dobře zapadají do urbanizovaného prostoru, především do zahrad uvnitř zástavby, a to nejen jako živé ploty uzavírající pozemek. V moderní podobě mají tvarované dřeviny dodnes své místo i v interiéru formálně řešených zahradních kompozic (obr. 12). Jejich předností jsou menší, nebo spíše neměnné, prostorové nároky – dlouhodobě definovaný objem i tvar hmoty a architektonický výraz odpovídající prostředí. Dynamika růstu volně rostoucích dřevin je, zejména v menším prostoru, velkým problémem – každý strom i keř stále roste a zvětšuje svůj objem a tu „správnou“ velikost v souladu s kompozičním záměrem má vlastně jen po zlomek svého života. Většinu času je buď moc malý, nebo naopak přerostlý. Ve velkých parcích a zahradách to není tak velký problém, protože postupně dosazované stromy a keře působí jako celek

a navzájem se doplňují. V malé zahradě to ale může být problém zásadní, který mohou vyřešit tvarované dřeviny.

Používat v moderní zahradě tvarované dřeviny neznamená kopírovat staré historické vzory a vytvářet jakýsi retrostyl à la podnikatelské baroko (jak se to, bohužel, v poslední době často děje). V moderní zahradě můžeme využít starých osvědčených technologií a praktik, ale musíme je obléknout do soudobého kabátu. Tvarovaný živý plot nebo vysoká stěna proti větru, to je v podstatě neměnná klasika, kde není příliš co řešit. Pozor si ale musíme dát při použití tvarovaných dřevin uvnitř zahrady. Čisté geometrické tvary a ladné křivky mohou být velmi efektní. Vyvarujme se ale kýčovitě figurální a složité ornamentální tvorby, kterou ve formě předpěstovaných výrobků občas nabízí velké zahraniční hoby markety (obr. 13).

1.4.6 „Klasické“ tvarované (stříhané) živé ploty

Tvarované živé ploty, které mají nahradit nebo doplnit oplocení pozemku, tvoří asi nejčastěji vysazovaný typ živého plotu. Většinou se vysazují vedle drátěného nebo dřevěného oplocení. Je to projev určité nedůvěry ve schopnosti živého plotu.

Živý plot lze realizovat tak, že je plnohodnotnou náhradou všech funkcí klasického oplocení, a někdy ho může svojí kvalitou dokonce překonat (obr. 14). Jeho obvyklá výška se pohybuje v rozpětí mezi 1 až 2 m podle toho, jestli má být i optickou clonou, nebo jestli se chceme naopak kolemjdoucím naši krásně upravenou zahradou pochlubit. Pokud je plot správně založený a zapěstovaný, pak je také dostatečně hustý a při použití vhodných (především trnitých) druhů dřevin naprosto neproniknutelný. Má-li být plot neprostupný nejen pro člověka, ale třeba i pro našeho (nebo sousedova) jezevčíka, pak je možné ho doplnit nízkým drátěným plůtkem ukrytým uvnitř živého plotu.

Na vytvoření obzvláště neproniknutelného tvarovaného živého plotu se výborně hodí dříšťál Thunbergův (*Berberis thunbergii*), hloh obecný (*Crataegus monogyna*) nebo hlohyně šarlatová (*Pyracantha coccinea*).

1.4.7 Vysoké stěny

Vysazování větrolamů má dlouhou historii nejen u nás, ale na celém světě. Vysoké zelené stěny (obr. 15) vytvářejí závětrí pro záhony náročných rostlin, ale i velmi příjemné mikroklima pro pobyt v rodinné zahradě. Princip účinnosti vysoké zelené stěny spočívá v její částečné propustnosti. Pevná zeď zvedne vítr jen na krátkou vzdálenost, za zdí vznikají větrné víry a vítr rychle klesá

zpět v původní síle. Za polopropustnou stěnou živého plotu žádná turbulence nevzniká a intenzita větru je utlumena s vysokou účinností a na velkou vzdálenost.

Vysoké stěny proti větru mohou být větší obdobou klasických stříhaných plotů vysazených ze vzrůstných dřevin. Vhodné jsou například habr (*Carpinus*), javor babyka (*Acer campestre*), hloh (*Crataegus*), moruše (*Morus*), smrk (*Picea*) nebo tis (*Taxus*).

Na větších plochách se často používají vysoké živé stěny vytvořené z přirozeně úzce (sloupovitě) rostoucích dřevin, například zeravu (*Thuja occidentalis* 'Malonyana'). Takové stěny se pak pravidelně nestříhají, jen se občas provede například korekce výšky.

1.5 Mobilní stěny a pnoucí rostliny

1.5.1 Mobilní zelené stěny

Mobilní zelené stěny jsou starým osvědčeným způsobem, jak využít rostliny k působivému členění teras a zpevněných ploch, navíc s možností velké variability. Jsou to přiměřeně velké truhlíky osázené vhodnou dřevinou, zapěstovanou a udržovanou jako živý plot. Přiměřeně znamená, že jsou jen tak velké, aby se s nimi dalo rozumně manipulovat bez velké techniky. Zároveň však musí být dost velké na to, aby v nich mohly vysazené rostliny dlouhodobě růst.

Truhlíky bývají dřevěné a na koncích se opatřují oky, která umožňují prostrčení tyče pro snazší přenášení. Důležitý je výběr vhodných rostlin pro osázení truhlíku. Ve stíněných podmínkách dokážou dobře růst jen některé druhy, například javor babyka (*Acer campestre*), ptačí zob obecný (*Ligustrum vulgare*), meruzalka horská (*Ribes alpinum*), zimostráz obecný (*Buxus sempervierens*, obr. 16) nebo zerav západní (*Thuja occidentalis* 'Smaragd').

1.5.2 Pravidelné tvary bez práce

Jiným způsobem, jakým lze rovněž dosáhnout efektu živého plotu, je použití pnoucích rostlin na vhodné opoře. Pomocí truhlíku s opěrnou konstrukcí a popínavou dřevinou dosáhneme jakéhosi přenosného zeleného paravánu stejně tak snadno, jako když popínavou rostlinou necháme zarůst drátěný plot. Dokážeme tak vytvořit efekt stříhaného živého plotu (obr. 17).

Vhodnou popnutou konstrukcí můžeme dokonce napodobit tvarované solitéry (topiaria). Pnoucí dřeviny na drátěném pletivu jsou určitým kompromisem

mezi stříhaným a volně rostoucím živým plotem – stejně jako volně rostoucí živý plot nepotřebují pravidelné tvarování (stříhání), ale zároveň si, podobně jako tvarovaný živý plot, udržují požadovaný tvar.

1.5.3 Přizpůsobivý brečťan

Pro vytvoření efektu stálezeleného živého plotu je ideální pnoucí dřevinou obyčejný domácí brečťan (*Hedera helix*). Brečťan je vybaven tzv. přičepivými kořínky, kterými se přichycuje na hrubém podkladu. A to tak, že kořínky vyplňují drobné nerovnosti podobně jako čep (odtud přičepivé). Na drátěném pletivu mu ovšem takové kořínky nejsou nic platné. Brečťan ale obvykle pletivem prorůstá bez problému sám, nebo jen za mírné pomoci.

Výhodou brečťanu je jeho velká přizpůsobivost a bohatství rozmanitých barevných i tvarových kultivarů. Brečťan dokáže na jedné straně porůst velké plochy – výjimkou nejsou ani 25 m vysoké stěny paneláků, na druhé straně ale přizpůsobí svůj růst i omezenému prostoru přenosné nádoby.

1.5.4 Pnoucí růže

Pokud chceme dát přednost bohatě kvetoucímu plotu, můžeme použít pnoucí růže. Nejvhodnější jsou bujně rostoucí odrůdy (kultivary) ze skupiny RAMBLER, někdy také nazývané liánovité růže. Tyto růže velmi bujně kvetou na starších větvích ohnutých do vodorovné polohy – mladé výhony se dobře vyvazují. Většinou kvetou jen jednou na počátku léta jednoduchými nebo poloplňnými květy. Existují ale také kultivary, které kvetou ještě jednou na podzim (remontují). Bohatství květů plně vynahradí kratší období kvetení (*obr. 18*).

2. Zakládání živých plotů

2.1 Volba vhodného typu

Živý plot nezakládáme na rok nebo dva, ale na mnohem delší dobu, a tak si musíme dobře rozmyslet, jaký typ plotu zvolíme a jaké druhy použijeme k jeho výsadbě. Při plánování živého plotu zvažujeme nejen velikost a stanovištní podmínky naší zahrady, ale měli bychom mít na mysli také to, že se stáváme spolutvárci krajiny. Naše představy proto konfrontujeme s okolní zástavbou a s rázem krajiny.

2.1.1 Živé ploty ve městech

V urbanizovaném prostoru uvnitř zástavby větších měst se můžeme takříkajíc „odvázat“ a při volbě druhů i formy výsadby si dopřát větší volnost. Použitím introdukovaných (nepůvodních, exotických) druhů se v takovém prostoru pravděpodobně nedopustíme žádného prohřešku. Stejně tak zde nebude problém použít strohé geometrické tvary tvarovaných dřevin (*obr. 19*).

2.1.2 Živé ploty na venkově

Naopak na venkově, ale i na okrajích větších sídel otevřených do krajiny, bychom měli introdukované dřeviny používat s opatrností a velmi střídmě, případně bychom se měli jejich používání vzdát úplně. Stejně tak bychom zde měli upřednostňovat volně rostoucí živé ploty před ploty tvarovanými (*obr. 20*).

Do krajiny patří především volně rostoucí ploty z místních, domácích dřevin – například z lísky (*Corylus*), hlohu (*Crataegus*) nebo trnky (*Prunus spinosa*). Domácí dřeviny upřednostňujeme i uvnitř venkovských sídel. Pro výsadbu tvarovaných živých plotů na venkově se v nižších polohách výborně hodí především habr (*Carpinus betulus*), hloh obecný (*Crataegus monogyna*) či babyka (*Acer campestre*). V podhorských oblastech působí velmi přirozeně tvarované ploty ze smrku (*Picea abies*).

2.1.3 Velikost pozemku

Zásadní slovo při úvahách o budoucím živém plotu má velikost pozemku. Ve stísněných podmínkách malých zahrádek budeme volit tvarované živé ploty a živé ploty vytvořené pomocí pnoucích dřevin.